

Václav Lacina: Co vám mám ještě povídat

/ Štěpán Kovář /

Paměti jsou vždy cenným materiálem, který nám pomáhá pochopit minulost. Publikace Lacinových pamětí je hned dvojím přínosem. Zaprvé máme možnost seznámit se s Lacinovými činy a postoji od 40. do 80. let a dozvídáme se tedy mnoho o Lacinově osobnosti. Za druhé, a to byl autorův hlavní záměr, máme možnost dozvědět se mnoho o kulturně-politickém dění v daném období.

Osobnost Václava Laciny bude spíše v zájmu literárních historiků nebo historiků vůbec, neboť autor a jeho dílo je již naprosté většině veřejnosti neznámé, snad jen s výjimkou knihy Čtení o psaní (1947), jeho nejlepší práce, která by si jistě zasloužila ještě nějakou publikaci.

Kulturně-politická fakta a události, které autor líčí, představují stěžejní část pamětí. Do jisté míry lze knihu považovat za pramenný zdroj informací o protektorátu, 2. republice a poúnorovém Československu. Při četbě pamětí je však třeba vždy brát v úvahu osobnost autora a dobový kontext, aby čtenář dosáhl co největší míry objektivity. V případě Lacinových pamětí to platí dvojnásob. Paměti jsou velice subjektivní prací, ať již autor proklamuje sebevětší míru objektivity. Hlubší zasazení do kontextu doby je zde nezbytné k pochopení autorova jednání v tak složité době, jakou prožil. Takový kontext však v pamětech chybí a my se můžeme jen domnívat, jestli jeho znalost autor u čtenáře předpokládá nebo jestli ho záměrně vynechal. Absenci hlubšího kontextu naštěstí výborně supluje bohatý poznámkový aparát, jenž k pamětem přiložil editor Martin Kučera, který samotné paměti připravoval přímo s autorem na sklonku jeho života.

Knihy Co vám mám ještě povídat představuje již druhý díl Lacinových pamětí. Jedná se o volné pokračování knihy Co vám mám povídat vydané v roce 1966. Lacinovy vzpomínky tehdy skončily v roce 1939 a právě tam autor navazuje a pokračuje až do poloviny 80. let. Co do obsahu, zpracování, formy a významu je druhý díl naprosto odlišný.

Zatímco první díl je hravý, vtipný, plný Lacinových satirických glos, připomínající tak jeho knižní satiry, ve druhém dílu hodnotí autor události s větším odstupem a nadhledem a také poučením z vlastního osudu. Takže na první pohled působí velmi stroze, faktograficky a objektivně.

Základní rozdíl je v autorově přístupu k psaní pamětí, který pramenil nejen ze změny společenský poměrů, ale hlavně ze změny jeho vlastního postoje k tehdejší společnosti a politice. Účelem prvního dílu bylo bezesporu pobavit a ledascos zesměšnit. Ve druhém Lacina podává svědectví, jak píše ve své předmluvě: „chci vydat svědectví o tom, co jsem na vlastní oči viděl, na vlastní uši slyšel a na vlastní kůži zažil.“

Autorův život ve vymezeném období byl velmi úzce spjat se dvěma institucemi, které výrazně ovlivňovaly jeho průběh. Byla to KSČ a Svaz československých spisovatelů. Vztah k těmto institucím a působení na jejich pracovištích tvoří páteř vypravování.

Lacina tedy čtenáři předkládá zážitky ze své soudnické praxe za protektorátu a z poválečného období, svůj příklon ke straně a práci nejprve na ministerstvu informací a po únoru 1948 na ministerstvu spravedlnosti. Mezi řádky pak lze vidět přerod československého prvorepublikového soudnictví do socialistického právního systému i s jeho politickými procesy, na jehož tvorbě a hlavně propagaci se Lacina osobně podílel. Dále Lacina vypráví o svém působení v Československém rozhlasu v roce 1953 a o svém následujícím životě spisovatele na volné noze resp. pod záštitou SČSS. 60. léta jsou tradičně ve znamení reformy socialismu, o kterou autor sám usiloval a za což byl následně persekvován. Když dobrovolně vystoupil z KSČ a nedobrovolně z SČSS, jeho život se velmi proměnil. Dostal se tak jako mnozí jiní do nepřízně režimu, který kdysi tak obhajoval. Ztratil možnost publikovat. Přesto však až do své smrti zůstal neúnavným glosátorem a kritikem společenského dění, z něhož byl de facto exkomunikován.

Osud Václava Laciny byl typický, a právě proto je dobré se s ním seznámit, neboť pomáhá pochopit rozporuplnost tehdejší doby. Je důležité si uvědomit, jak bylo lehké uvěřit a prakticky nemožné přiznat pochybení. Jakkoli se Lacina zřekl KSČ, zůstal přesvědčeným komunistou až do své smrti. Lacinovo memoárové doznání je tak stejně rozporuplné jako sama doba, v níž žil.

*Lacina Václav: Co vám mám ještě povídat, ed. Martin Kučera.
Národní archiv, Praha 2011, 276 s.*